

МЕНТАЛЬНА СТРУКТУРА СУБОРДИНАЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ

“WORK”

(Частина 2)

Стаття присвячена когнітивному аналізу концепту “work”, який посідає субординаційний рівень по відношенню до макроконцепту “business” і пов’язаний з ним семантико-поняттєвими зв’язками. Вивчається внутрішня форма слова-номінатора концепту, його дериваційний, семантичний, словотвірний та текстотвірний потенціал, теоретичне осмислення в наукових працях, семантичні зв’язки з іншими можливими номінаторами концепту. Розробляється ментальна структура концепту, а саме його поняттєвий, смисловий (смислові центри / семантичні ядра), образний (образ-стереотип “working woman” у двох форматах – прототиповий образ та оцінний стереотип) і схематичний (акціональний фрейм з відношеннями каузації, контактної дії й характеристизації) компоненти.

Ключові слова: ментальна структура, субординаційний концепт, поняттєвий компонент, смисловий центр, образний компонент, акціональний фрейм.

Образний компонент субконцепту “work” знаходить втілення у соціальному стереотипі, присутньому в колективній професійній свідомості носіїв англійської мови, що його зокрема відображають художні засоби літератури та кіномистецтва. Проаналізовані кінотвори *Working Girl* (1988), *The Devil Wears Prada* (2000), *The Proposal* (2009) та телесеріали *Ugly Betty* (2006-2010) та *Damages* (2007-2010) дають можливість виокремити образ-стереотип “working woman” (працююча жінка) у двох форматах – прототиповий образ та оцінний стереотип.

Прототиповий образ працюючої жінки. До основних атрибутів цього

стереотипу належать: *зовнішність, риси характеру, розумові здібності, ділові якості*.

Атрибут **зовнішність** має мовне вираження у формі прямих директивів-настанов: Katherine Parker: *The form should be unique too – irreproachable. Slutty toilet – it fixes eyes, irreproachable one – the woman does. It's Coco Chanel* (Working Girl, 1988) та непрямих директивів-рекомендацій: *a Chanel suit with the office* (Working Girl, 1988). Ознака цього атрибуту – *irreproachability* (бездоганність) та *eliticism* (елітарність).

Атрибут **риса характеру** увиразнюють репрезентативи-роздуми: Katherine Parker: *In this world nothing you want would come by itself. Be able to force. Only then we get that we deserve* (Working Girl, 1988); життєві кредо: Patty Hewes: *Win at all costs* (Damages, 2007-10); зауваження: Miranda Priestly: *And you can do anything, right?; Perfect. I got somebody came back to work* (Ugly Betty, 2006-10); мікродіалог: *- Is anything I can do? – Your job* (The Devil Wears Prada, 2000). Ознаки цього атрибуту – *persistence* (наполегливість) та *hardworking* (працелюбність).

Атрибут **розумові здібності** увиразнюють директиви-імперативи: Katherine Parker: *Bring me your ideas* (Working Girl, 1988); Miranda Priestly: *Hire that smart fat girl* (The Devil Wears Prada, 2000). Ознака цього атрибуту – *smartness* (розум).

Атрибут **ділові якості** увиразнюють іменники *strictness, politeness, accuracy, punctuality* та бізнес-метафора *a two-way street*. Ознаки цього атрибуту – *strictness* (строгість), *politeness* (ввічливість), *accuracy* (акуратність), *punctuality* (пунктуальність), *team-working* (колегіальність). Оцінний стереотип працюючої жінки представляють два атрибути – *морально-етичні якості* та *ставлення до колег та підлеглих*.

Атрибут **морально-етичні якості** увиразнюють негативні образні номінації: *the sharp-toothed shark* (Damages, 2007-10), *the witch is on her broom*

(The Proposal, 2009); емотивні оцінні судження: *You poisonous bitch!*; *You are a monster*; деперсоніфікація: *It's here!* (The Proposal, 2009) та гендерні номінації (вживання займенника чоловічого роду щодо особи жіночої статі): *He's on the way. Tell everyone* (The Devil Wears Prada, 2000). Ознака цього атрибуту – *unethical behavior* (неетична поведінка).

Атрибут **ставлення до колег та підлеглих** знаходить мовне вираження в експресивах з негативною оцінкою: *You think that you can treat all of us as your personal slaves* (The Proposal, 2009). Ознака цього атрибуту – *inhuman attitude* (жорстоке ставлення).

Узагальнений образ-стереотип “working woman” можна описати в таких номінаціях: *elitist, smart, driven, conceited, cunning, deceiving, controlling, manipulating, uses everybody to her advantage, exploits everyone around her, plots and connives, gets what she wants, willing power and domination, abusing, ruthless, amoral.*

Образний компонент концепту “work” має також невербальну форму вираження, візуалізуючись у вигляді схем, графіків, малюнків: *worker is a screw, worker is a brick, worker is an ant, worker is a puzzle, worker is a robot* (Див. Рис. 1).

Рис.1. Worker is a screw.

Схематичний компонент субконцепту “work” уявляється в дієвому / акціональному фреймі з вершиною “work”, слотами: “subject of work” (суб’єкт праці), “object of work” (об’єкт праці), “aim of work” (мета праці), “means of work” (засоби праці), “result of work” (результат праці); субслотами: “kind of work” (різновид праці), “character of work” (характер праці), “mode of work” (спосіб праці), “quality of work” (якість праці), “place of work” (місце праці), “duration of work” (тривалість праці). Структура фрейму розгортається у схему: “ХТОСЬ-суб’єкт (*worker*) виконує ЩОСЬ-об’єкт (*work*) з МЕТОЮ (*earnings*) за допомогою ЧОГОСЬ-засобів (*means of work*), отримуючи ЩОСЬ-результат (*result of work*)”. Слоти фрейму поєднуються відношеннями каузації та контактної дії. Слот “object of work” підпорядковує слоти нижчого порядку “kind of work”, “character of work”, “mode of work”, “quality of work”, “place of work”, “duration of work”, які поєднуються відношеннями характеризування (схема 1):

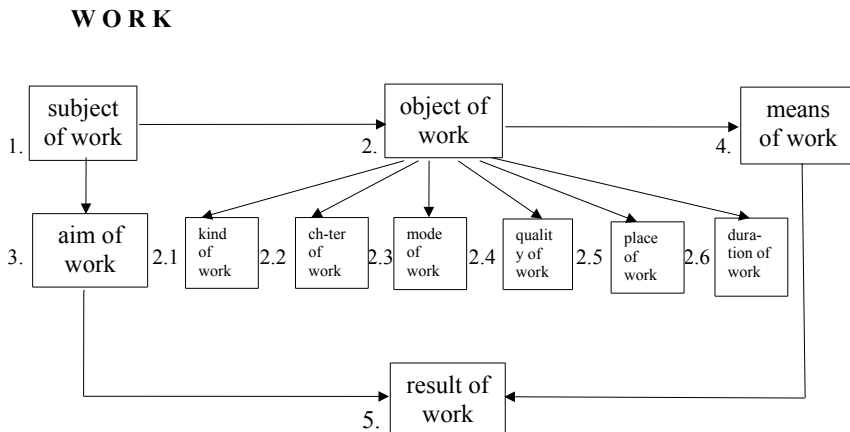

Схема 1. Фрейм-структура субконцепту “work”.

Слот 1 “**subject of work**” заповнюють назви працюючих суб’єктів,

посад, які вони обіймають, зі словом *worker* та його синонімами: *workman*, *workmate*, *work-party* / *working-party*, *work-people*, *workwoman*, *teleworker*, *worker director*, *working director*, *work(ing) group*, *working man*, *working party*, *laborer*, *jobber*, *brain worker*, *casual worker* / *laborer*, *clerical worker*, *collective laborer*, *commercial wage worker* / *laborer*, *day laborer*, *distributive worker*, *farm laborer*, *general worker* / *laborer*, *hired farm worker*, *independent worker* / *worker on own account*, *line worker*, *maintenance worker*, *manual worker*, *office worker*, *odd-job worker*, *own account worker*, *part-time worker*, *production worker*, *rate worker*, *regular workers*, *rural worker*, *salary worker*, *sales worker*, *self-employed worker*, *shift worker*, *time worker*, *wage worker*, *bill jobber*, *desk jobber*, *money jobber*, *rack jobber*, *stock jobber*; збірні іменники: *personnel*, *staff*, *working class*; бізнес-метафори: *workforce* / *labor force*, *workhorse*, *working assets*, *guest worker*, *human* / *working capital*, *key worker*, *laid-off worker*, “*lump*” *worker*, *nomadic worker*, *relief worker*, *human* / *labor resources*, *labor-power*, *casual labor*, *common* / *general labor*, *green labor*, *junior labor*, *nonunion labor*, (*semi*)*skilled labor*, *job hopper*, *job flyer*, *job hunter*, *moonlighter*; метонімії: *the hands*, *black collars*, *blue collars*, *gray collars*, *pink collars*, *white collars*, *the jackets*; аналогії: *workaholic*, *work-shy*, *work-worn*; перифрази: *job holder* = *employee*.

Слот 2 “**object of work**” є вершиною для кількох субслотів, які утворюють квалітаивну схему концепту. Субслот 2.1. “**kind of work**” заповнюють різновиди трудових операцій, завдань, замовлень у формі атрибутивних словосполучень з іменем концепту та його синонімами: *clerical* / *office* / *paper work*, *commercial work*, *counting work*, *development work*, *farm work*, *field work*, *installation work*, *manufacturing work*, *materials handling work*, *military contract work*, *repair work*, *research work*, *test and evaluation work* / *RDT and E work*, *survey work*, *commercial manufacturing job*, *component job*, *contract job*, *defence job*, *factory job* / *labor*, *domestic labor*,

payroll job, set-up labor; предикативних словосполучень: *to carry out work / to carry out a job, to commit to work, to do work / a job, to find work / a job, to get / set to work, to give up work, to give up work / a job, to look for a work / a job, to need a job*, бізнес-ідіом: *active jobs in house*; метафор: *given-out work*; бізнес-кліше: *having a job but not at work, looking for a work / job*; метонімії: *work in hand*. Слот 2.2. “**character of work**” заповнюють атрибутивні словосполучення з іменем концепту та його синонімами, що визначають характер роботи або профіль діяльності: *brain work, casual work, creative work, government work, hand work / labor, managerial work, manual work / labor, mental work / labor, needlework, physical work, routine work, side / subsidiary work, slave work, work-to-rule; extra job, odd job, (un)restricted job*; прості метафори: *given-out work, leg work, shock work, rush work / job, dead labor, living labor, sweated labor; dummy job, (ever)green job, key job, job enlargement, job enrichment, moonlighting*; розгорнуті метафори: *Get me from this job merry-go-round, I'm feel like I'm spinning in circles and getting nowhere* (P. L. Desy); метонімії: *black-collar job, blue-collar job, gray-collar job, pink-collar job, white-collar job*; перифрази *stop-gap job* (=casual job). Субслот 2.3 “**mode of work**” заповнюють назви способу виконання або організації праці у формі атрибутивних словосполучень з іменем концепту та його синонімами: *commission work, contract work / job, custom work, double-shift work, freelance work, in-cycle work, job work, (non)shift work, piece work, task work / work by task, team work, wage work / labor, piecework job, compulsory labor, cooperative labor, forced labor, labor in common*; метафор: *ghosting, moonlighting*; метонімії *work in hand*, образного порівняння *to work like a charm*, аналогій: *to work at full pressure, to be pressed with work*, паремії *to work one's fingers to the bone*. Слот 2.4 “**quality of work**” заповнюють словосполучення з іменем концепту та його синонімами, що позначають якісні характеристики праці: атрибутивні – *bad work, decent work, easy work,*

good work, hard work, pioneering work, productive work, (un)skilled work, common / unskilled labor, semiskilled labor, slave labor, standard labor; предикативні – *to make a good job*. Субслот 2.5 “**place of work**” заповнюють назви концепту з семою “місцезнаходження” у формі лексем: *works*, композитів: *workhouse, workplace, workshop, workspace, workstation, work-room, work-table*; атрибутивних словосполучень з іменем концепту та його синонімами: *fabricating works, inside work, off-firm work, working conditions, work(ing) environment, in the works*; сталих висловів: *at work, to be out of work / a job, to go to work, to put in work, to job smb into a post*. Субслот 2.6 “**duration of work**” заповнюють назви концепту з семою “часовий вимір”: *workday, workweek, jobbing*, атрибутивні словосполучення: *day work, double-shift work, fair day’s work, full-time work / a job, intermittent work, life work, night work / job, overtime work / job, part-time work / a job, permanent work / job, semi-continuous work, short-time work, temporary work / job, weekend work, work by the day, work history, work in process, working day, working days, working hours, working life, working week, off-season job*; метафора *short-run job*.

Слот 3 “**aim of work**” заповнюють лексеми *earnings, payment, salary, wage*; атрибутивні словосполучення з іменем концепту та його синонімами, що позначають матеріальну винагороду за виконану роботу: *market work, remunerative work, well-paid work / job, paid labor / labor paid for*; метафора *top-paying job*.

Слот 4 “**means of work**” заповнюють: узагальнена назва *working tools*, назви технічного обладнання, інструментарію, апаратури та приладів у формі атрибутивних словосполучень з лексемою *work*: *working apparatus, working device, working instrument*.

Слот 5 “**result of work**” заповнюють: словосполучення з іменем концепту та його синонімами на позначення результату праці: атрибутивні

outstanding work, work in process, work in progress, предикативні *to complete work / a job, to finish work / job, to give-up work / job*, метафори *dead-end job, to have one's work cut out*.

Архітектуру субконцепту “work” ілюструє чотирьохкомпонентна схема 2.

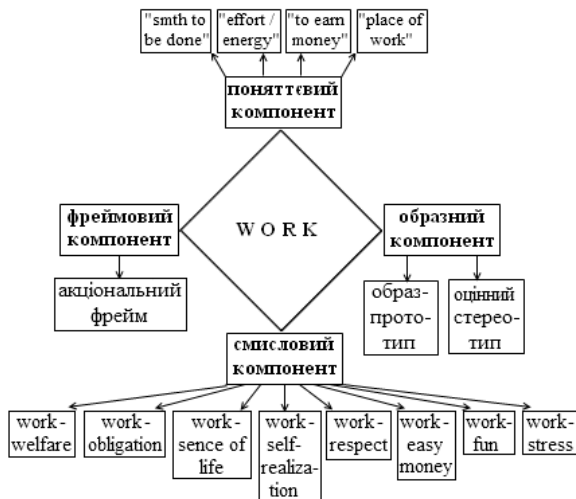

Схема 2. Архітектура субконцепту “work”.

Отже, субконцепт “work” входить до поняттєвої парадигми макроконцепту “business”, присутній в одному зі значень його номінатора і пов'язаний з ним семантико-поняттєвими зв'язками. Семантику лексеми *work* формують шість спеціальних словникових: “job, employment”, “trade, profession”, “occupation, “undertaking”, “amount of activity”, “place of employment”, “smth that has been produced through the effort, activity” і одне контекстуальне значення “cooperation”. Етимологом концепту є первинне

значення лексеми *work* – “make”. Вербалізатор концепту виявляє значний дериваційний (9 одиниць), семантичний (лексикалізована форма множини *works*) та словотвірний потенціал (37 композитів, 1 зрощення, 7 фразових дієслів); дистрибутивні можливості (95 словосполучень, 10 фразем, 5 бізнес-кліше, 1 порівняння, 26 професійно маркованих паремій). Зміст поняття “work” складають чотири характерні ознаки: “something that needs to be done”, “effort or energy”, “to earn money, a paid job”, “the place where you do this”. Когнітивні ознаки концепту формують такі смислові центри / семантичні ядра: “work is welfare”, “work is heavy obligation”, “work is sense of life”, “work is a means of self-realization”, “work is respect in the society”, “work is easy money”, “work is fun”, “work is stress”. Образний компонент концепту “work” відображає соціальний стереотип “working woman”, який існує у двох форматах – образі-прототипі та оцінному стереотипі. Цей компонент концепту має ще й невербальну форму вираження, візуалізуючись у схемах, графіках, малюнках. Схематичний компонент концепту “work” увиразнюється в акціональному фреймі з вершиною “work”, що розгортається у схему каузації та контактної дії. Слот “object of work” підпорядковує слоти нижчого порядку, які поєднуються відношеннями характеристизації.

У **перспективі** планується розробити архітектуру субконцепту “company”, який присутній у структурі макроконцепту “business”, виокремити його семантико-поняттєві, смислові, асоціативні й структурно-схематичні зв’язки з концептами “work” та “business”.

(Частина 1. МККС. 2017. Вип.56. С.12-24)

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Damages: TV serial. – KZK Production, USA, 2007-12. – 59 series. 2. The Devil Wears Prada: Feature film. – 20th Century Fox, USA, 2000. – 109 min. 3. The Proposal: Feature film. – Touchstone Pictures, USA, 2009. – 108 min. 4. Ugly Betty: TV serial. – ABC Channel,

USA, 2006-2010. – 85 series. 5. Working Girl: Feature film. – 20th Century Fox, USA, 1988. – 113 min.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2018

Науменко Л.П., к. філол. н., доц.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м.Київ

МЕНТАЛЬНАЯ СТРУКТУРА СУБОРДИНАЦИОННОГО КОНЦЕПТА “WORK”

Статья посвящена когнитивному анализу концепта “work”, который занимает субординационный уровень по отношению к макроконцепту “business” и связан с ним семантико-понятийными связями. Изучается внутренняя форма слова-номинатора концепта work, его деривационный, семантический, словообразовательный и текстообразовательный потенциал, теоретическое осмысление в научных исследованиях, семантические связи с другими возможными номинаторами концепта. Разрабатывается архитектура концепта, включающая его понятийный, смысловой (смысловые центры / семантические ядра), образный (образ-стереотип “working woman” и его два формата – прототипический образ и оценочный стереотип) и схематический (акциональный фрейм, который включает отношения каузации, контактного действия и характеристизации) компоненты.

Ключевые слова: *ментальная структура, субординационный концепт, понятийный компонент, смысловой центр, образный компонент, акциональный фрейм.*

Naumenko L.P., PhD., Associate Professor

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

MENTAL STRUCTURE OF THE SUBORDINATE CONCEPT “WORK”

The paper is devoted to cognitive analysis of the professional concept “work” as a subordinate concept of the macroconcept “business” connected with it by semantic notional relations. The inner form of the word-nominator work, its derivative, semantic, word-building, text-composing potentials, theoretical rethinking in scientific research, as well as semantic links with other possible names of the concept have been studied. It has been developed the architectonics of the concept, i.e. its notional, sense (sense centers / semantic kernels), imagery (image-stereotype “working woman” in its two formats – prototypical image and evaluative stereotype) and schematic (action frame which includes cause, contact action and

characterization relations) components.

Key words: *mental structure, subordinate concept, notional component, sense center, imagery component, action frame.*

УДК 81'42:811.112.2

Павличко О.О., к. філол. н., доц.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ІНФОРМАТИВНОСТІ (на матеріалі журналів “Spiegel” і “Brigitte”)

У статті розглядаються особливості інформаційного тексту з точки зору гендерної лінгвістики. Показано, що гендерна маркованість інформаційного тексту виявляється на змістовно-структурному та стилістичному рівнях, що відображається у виборі аспектів подій опису, систематизації інформаційних блоків, лінгвістичних способах опису подій.

Ключові слова: *інформаційний текст, категорія інформативності, гендерна маркованість.*

Постановка проблеми. Один із головних постулатів феміністської лінгвістики полягає в тому, що мова фіксує картину світу з чоловічої точки зору, тому вона не лише антропоцентрична (орієнтована на людину), а й андроцентрична (орієнтована на чоловіка) [2]. У ній переважають чоловічі форми мови, вторинність і об'єктність жінок. Такі міркування базуються на гіпотезі лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа: мова структурує і направляє мислення, тому свідомість людини значною мірою визначається особливостями мови [3]. Таким чином, мова створює картину світу, що опирається на чоловічу точку зору, від особи чоловічого суб'єкта, з погляду чоловічої перспективи, де чоловік визначається знаком «плюс», а жінка